

1929 márciusának utolsó napjaiban idősb Sz prédikációra készült, a textust Máté és János evangéliumából választotta.

– Utoljára pedig előjövén két hamis tanú. Monda. Ez azt mondja: Leronthatom az isten templomát, és három nap alatt felépíthetem azt. Jézus pedig hallgat vala.

– E gonosz és parázna nemzetség jelt kíván, és nem adatik néki jel.

– Micsoda jelt mutathatsz nekünk, hogy ezeket cselekszed? Felele Jézus is nékik: Rontsátok le a templomot, és három nap alatt felépítem azt. Mondának azért a zsidók: Negyvenhat esztendeig épült ez a templom, és te három nap alatt megépíted azt? Ő pedig az ő testének templomáról szól vala.

Szabédi még további igéket is beidézt, mielőtt „Jézus, ez az egyszerű ember, az ács fia” szavait értelmezné, az esedékes húsvéti ünnepen.

– Jézus: Te Izrael tanítója vagy, és nem tudod ezeket? Bizony, bizony mondom néktek, amit tudunk, azt mondjuk, és amit látunk, arról teszünk biznyságot, és a mi biznyságtételünket el nem fogadjátok!

Jánost pedig Sz megtoldja Mátéval:

– Mikor esteledik, azt mondjátok: szép idő lesz, mert veres az ég. Reggel pedig: Ma zivatar lesz, mert az ég borús és veres.

Képmutatók, az ég ábrázatját meg tudjátok ítélni, az idők jeleit pedig nem tudjátok?

Sebestyén (nem bibliai személy, hanem a szemináriumok szervezője, vagyis nem hivatkozási alap!) egy friss, erős könyvélményének a felidézésével folytatná a legszívesebben Szabédi textusát; Spiró György regényében, a Fogságban olvasott sokat a jeruzsálemi templomról, igaz, már a Jézus halála utáni időből. Ám hogy valamennyire követhető legyen e mai szeminárium felépítése, legalábbis az elindítása, vissza kellene térni az 1920-as évekhez, és épp Kolozsvárhoz. Nem egészen egy évvel az unitárius teológus Szabédi prédikációs készülődése előtt jelent meg a Korunkban, G. G. szignóval, Egy erdélyi különlegesség cím alatt Gaál Gábor recenziója, bizonyos Giszkalay János könyvéről (Vitéz Benája három útja). Ki lehetett ez a Giszkalay? Lexikoni utalásokból megtudható, hogy akkoriban a kolozsvári Új Kelet egyik szerkesztője (Gaál maga is munkatársa volt a lapnak), a szemináriumi gondolatmenet szempontjából azonban fontosabb az, amit G. G. cikkében találunk.

– Giszkalay János: az erdélyi cionizmus egyik „kitalálója”, harcosa és szervezője, ki típusa annak a tényleg százszázalékos cionistának, akinek mai és európai a műveltsége, ezért azonban mégis nacionalista – sőt a cionizmus erdélyi mozgalmában körülbelül azon a szférán evez, ahol Hitler a pángermanizmusban vagy Gömbös a magyar fajvédő politikában. Röviden: sovíniszta, a túlzás és a meggyőződés minden ígézetével; és tegyük hozzá: a sovínizmus minden ellentmondásával, mely nála még világosabban napvilágra kerül, mint egyéb fajtabeliek sovínizmusánál; ami természetes is. Hisz a cionizmus nemzeti öntudata konstruált öntudat, mely országonként más és más tudat fölül épül, s így mutatkozásában és temperamentumában is egészen más színű és tartalmú a kelet-lengyelországi cionista tudatában és más az elzásziében, s így más az erdélyiében is, s így nem kerül közös nevezőre Erec-Izraelben, azaz Palesztinában sem.

SzGSz középítő tagja, G. azaz G. G. elmarasztaló ítéletet mond Giszkalayról, erről a „jó mesterségű szerzőről”, aki „itt él egy epikára, prózára heróikusán gazdag és sokrétű világban”, és ilyen felejthető, közömbös könyvet ír. Ennél érdekesebb megállapítása is van azonban G-nek, általánosabb érvényűnek szánt, mindjárt a recenzió elején.

– A történeti-politikai szituáció a legkiadósabb magyarázat arra, amiért az erdélyi magyar kultúrájú zsidóság egy része az úgynevezett cionizmus faj- és nemzetpolitikai s így kultúrpolitikai világnézetét vallja, képviselvén e békekötések óta világszerte aktuális világnézetben belül az egyéb világnézetek (nacionalizmus, szocializmus stb.) által szaturált és megszaggatott szárnyakat, azaz: a jobb- és baloldalt s nyilván a centrumot is. A történeti-politikai speciális erdélyi helyzet az oka, amiért itt talaja van a cionizmusnak, persze beszámítva azt a vonzóerőt is, amit a cionizmus mint fajta-ideológia ma, a különböző fajtaideológiák virágkorában a helyét kereső erdélyi zsidókra gyakorolhat.

G-t hallgatva Sebestyén visszalapoz még egy percre erre a régi Korunk-recenzióra, és megtalálja benne a Giszkalay-könyv kapcsán kifejtett, ugyancsak a szemináriumhoz tartozó, G-től nem várt gondolatot:

– Mert a Vitéz Benájának ez a tartalma és ez a lényege: nevelni a zsidó öntudatot. Ha nincs: megcsinálni egy zsidó nemzeti léthez szükséges mesevilág zsidó hőseit, zsidó mítoszait, s ezeken keresztül (persze egyéb nemzeti irodalmak mintájára) kifraggni a zsidó nemzeti erőnyereket, amelyek révén kiderül, hogy a zsidó hűbb, hősiesebb, kitartóbb és értelmesebb stb., mint az egyéb fajták és nemzetek tagjai. A zsidó föld a legszebb, a legtermékenyebb. A zsidó mindenben a legelső s a legkülönb. A többi csak ezután jön. És így tovább. A többit már tudjuk. Hisz épp ezen koldulunk Európában.

G szájából mindez hitelesebbnek, elfogadhatóbbnak tűnik, mint ha például idősb Sz írná le ugyanezt. Vagy akár ifjú Sz (aki egyik levelében Judapestet emlegeti). Persze, ha mentség kell, ifjú Sz-nek igazán van belőle. Egyrészt tőle idézhető a Magyarok című, korántsem kíméletes magyarság-vers (amelyet egy előző szemináriumon bőven beidéztek), másrészt egészen fiatalon ő igazán „letette a garast” a Halál árnyékával.

Sebestyénnek „a halál árnyékából”, pontosabban az „árnyékos oldal” idejéből (hogy Tibori Szabó Zoltán 2007-ben Kolozsvárt megjelent könyvének címére utaljon) gyermekkori emlék jut eszébe. 1944 májusa lehetett, édesanyjával menve a Minorita utcában Szabó T. Attila, a híres nyelvész feleségével találkoztak, aki sírva mondta el, hogy Brüll Mancsi bácsit gettóba akarják hurcolni.

Sebestyén még nem töltötte be a hetet, ez a jelenet mégis, máig megőrződött emlékezetében. Brüll Emánuel végül sikerült barátainak megmenteniük; Sebestyénnek rövid ideig magyartanárra lett az öreg a Kollégiumban, de mint könyvtárosról is őriz szép emlékeket. (Tőle kapta otthoni olvasásra Kemény Zsigmond regényeit, a csak tanárokat kiszolgáló részlegből.) Karácsony Benót viszont a már felnőtt Sebestyén „csak” íróként kedvelhette. Erre a vonatkozásra most ráerősít a Tibori Szabó erdélyi zsidó identitásról szóló, Karácsony Benő emlékének ajánlott kötete, benne egy visszaemlékezés (a Salamon Lászlóé) a Napos oldal szerzőjének 1942-es nyilatkozatára, amelyben tagadólag válaszolt a kolozsvári neológ főrabbi felszólítására; Karácsony Benő nem volt hajlandó megszakítani magyar irodalmi kapcsolatait, nem deklarálta magát, tiltakozásul, zsidó írónak. Az emlékező (Salamon) így örököltette meg az esetet:

– Azt felelte dr. Weinberger főrabbinak, hogy a zsidó nacionalizmust sem értékeli többre, mint a magyart, mindkettő egy tőből fakad: embertelenségből és ostobaságból. Hogy ki milyen nemzethez tartozónak érzi magát, saját maga dönti el, s mert a magyar fasiszták és nacionalisták antiszemizmust hirdetnek, azért ő nem tagadja meg Kossuth, Rákóczi, Petőfi és Ady népét. Ez a karakán kiállítás Karácsony Benő életébe került, mert e deklaráció miatt nem vették fel a gettóba cipelt zsidók svájci csoportjának listájára, akiknek – jó pénzért – sikerült a hitlerista hóhérokkal egy életmentő megállapodást létrehozniuk. Szilágyi Domokos rekviemje – úgy is mondható – ennek a Karácsony Benő-i szemléletnek, de minden deportáltak, az életből kiszakítottak állít emléket, tulajdonképpen az egész magyar (és persze az erdélyi) hiteles irodalom nevében.

Sínek hasítanak sívítva országok vérző húsába mint fába a fűrész
vonító vonatok vonszolják vérző testemet
vérző testünket
országok vérző testén át
nyolc ló vagy negyvennyolc ember vagy százötven deportált

--

hova tűntél méh-zümmögésű gyermekkor
napfény
hullám-csobogás
mind megszöktetek
lepkék akik illatos rést hasítottak a sugaras levegőbe
a szem is alig tudott utolérni benneteket
kövek akik nem ütöttek senkit
madarak akik nem szállottak hullák szemére
almák csorduló pirosa
éretlen egres fanyar zöldje
sár amely körülölelte a bokát és simogatta és csókolta
nyári utcák szállongó pora
– nagy szürke szomorú madár –
lombok hajkoronája hajbókolt hajnalonta
barackok aranya csilingelt mint csikó nyakában a csengő
szilvák kékje feleselt derűsen az égbolt kék derűjével
s az emberke aki mindezt magába szívta hogy emberként is érezze ízét

A normalitás (az idézett verskezdet) szembeállítatik az abszurditással, az elégikus emlékezésre következik az urna-lét regisztrálása, a lázadás akarása („hát mutasd meg, hogy nem igaz, / azért sem igaz, sose volt, / hogy az élet megdöglik, és / nem igaz, hogy halott a holt”), végül a „nem szabadulsz” izzó vádként vagy élő fegyverként továbbgondolása. A Halál árnyéka nem csupán az ifjú (1960-ban mindössze huszonkét éves) Sz költői remeklése volt és marad; Sebestyén hiszi, hogy olyan erkölcsi erő, amely alapot teremt a további, úgymond „kényes” rákérdezésekre. Ami tulajdonképpen elkezdődött Gaál Gábor 1928-as Korunk-recenziójával. G két világháború közti folyóiratának első utód-főszerkesztője, Gáll Ernő – többszörösen változott körülmények között – ezt a kérdést folytatja, történelmi visszatekintéssel és önmaga faggatásával. Sebestyén szívesen fordul most ehhez a szöveghez, annál is inkább, mert a harmadik folyamát kezdett Korunkból idézheti (az 1991. augusztusi számból), mégpedig az „Erdély és a zsidóság” súlypontból. A Bibó István emlékének ajánlott Gáll Ernő-tanulmány, a Kettős kisebbségben különben idéz a Halál árnyékából, Szilágyi Domokos mellett pedig a kortárs erdélyi költők, írók sorából utal Méliuszra, Kányádi Sándorra, Domokos Gézára és Sütő Andrásra is. Az előző évtizedekből felidézi, hogy a transzszilvanizmus megszólaltatói között számosan voltak zsidó származású írástudók, akiknek fogódzót nyújtottak egy új identitás kialakításához az erdélyi tolerancia hagyományai, a népek több évszázados együttéléséből, művelődési életük termékenyítő kölcsönhatásaiból következő tények. (Gáll itt csak futólag említi Ligeti Ernőt – az ő hídépítéséről Lászlóffy Aladár írt jegyzetet, ugyanebben a Korunk-lapszámban.) Amit ritkábban és kevesebben hangoztattak, noha nem kevésbé fontos kimondani, az most Gáll Ernőtől hangozhat el, közelítve a szeminárium lényegéhez:

– A korképlethez tartozott az is, hogy a kettős kisebbség egyik összetevőjének a megélésében az erdélyi zsidók társaivá 1918 után a regátiak váltak. Sok tekintetben két különböző világnak kellett valaminő sorsközösséggé összeformnia, s ez nem volt egyszerű cél és feladat. Két annyira másféle, sőt ellentétes kollektivitással érintkezni, mint a romániai magyarság és az ókirályságbeli, az emancipáció, a polgárosodás sokkal kezdetlegesebb szakaszáig elérkezett zsidóság, ez már önmagában is patogén tényező volt. Elviselése gyakran meghaladta az emberi tűrőképesség határait. Belső meghasonlásokat, identitászavaroakat és konfliktusokat váltott ki. A többszörös szorítóból kiútnak a zsidó önazonosság felé való fordulás kínálkozott, amely elvezet oda, hogy valaki „zsidó zsidó”-nak vallja magát. Ez az identitás pedig – a cionizmus elfogadásával – a Palesztinába való kivándorlásra, illetve az őshazába való visszatérést szorgalmazó/előkészítő mozgalom támogatására készítette.

A magyarsághoz mindvégig ragaszkodó kolozsvári szociológus és filozófiaprofesszor pontos láttelepet ad a második világháború utáni romániai (és kelet-közép-európai) valóságról is, a korábbi baloldali mozgalmakban aránytalanul nagyobb számban részt vevő zsidó származásúak számára megnyílt lehetőségekről (amelyek aztán pár évtized alatt a változó politikai széljárások következtében erőteljesen beszűkültek).

– Erdélyben, magyar környezetben mindehhez még az a mozzanat is járult, hogy a légerekből, a munkaszolgálatos századokból hazatértekben az új hatalom a magyar nacionalizmus és irredentizmus engesztelhetetlen ellenfeleire vélt találni. Mindezek a megfontolások és szempontok nyilván sok visszaélésre, hibás káderkiválasztásokra is alkalmat nyújtottak, az egész komplexum pedig ellenérzést keltett. Egészségtelen légkört támasztott. Ezzel kapcsolatban ne feledkezzünk meg arról sem, hogy ami egyeseknek egyértelmű felszabadulás volt, nagyon sokak számára a régi, rossz emlékek kisebbségi sorsba való visszasodródást jelentette. Ne hagyjuk továbbá figyelmen kívül, hogy a hosszú évek hátrányos megkülönböztetései, a társadalom peremére szorítotttság, az üldöztetés, majd a halálgyárakban elszennvedett traumák következtében azok, akik akkor a napos oldalra kerültek, sokszor az adott valóságtól elidegenedettek voltak. Kevés érzékenységet, fogékonyságot tanúsítottak a magyar nemzeti

hagyományok, a két világháború közötti kisebbségi kultúrában kigyöngyözött értékek iránt. Az üldözöttekből nemegyszer fanatikusan üldözők lettek, az évszázados igazságtalanságokat elszennvedők gyakran maguk is újabb igazságtalanságokat követtek el, vagy legalábbis nem tiltakoztak, ha azok másoktól származtak.

A még mindig le nem zárható múlt felidézését megszakítva, Sebestyén azt ajánlja, hogy ugorjanak egy nagyot – egy másféle múltba, részben a jelenbe.

Tulajdonképpen itt indul újra a szeminárium, amelynek SzGSz csak figyelő, hallgatag résztvevője lehet, a konkrét tárgy ugyanis jóval életidejük lejártá vált ismertté. Sebestyén a történelmi kronológiát ajánlja, és nem a meg tárgyalásra kiválasztott egyes könyvek megjelenési idejét. A helyszín most Erdélyből áttevődik Palesztinába, illetve Izraelbe, az új „tanítók” pedig nagyon különbözőek – de mind meghallgatásra érdemesek lesznek. A Jézus Krisztus legendáját egy vándorprófeta elmondásában megjelenítő Szabédi számára különösen érdekes lesz Spiró György regénye, a Fogság, már csak azért is, mert Spiró is emberi-társadalmi viszonylatban szól az időszámításunk első századában történekről. (Szabédi novellája – természetesen nem azonos a már idézett prédikációs vázlatlalt – a zsidó társadalomból kitesztított Jézus történetét jeleníti meg, az idősb Sz-re jellemző hittel és deheroizálással.

Megjegyzendő: a hátrahagyott kéziratot a Korunk emelte ki a feledésből, 1995-ben.)

A szeminárium szűkebb és tágabb hallgatósága érdekében a legjobb lesz a Fogság fülszövegéből idézni néhány mondatot, bevezetőül:

– A Krisztus halála körüli esztendőktől a zsidó háború végéig követhetjük figyelemmel Spiró György új regényének hőseit, a római zsidó diaszpórában felcseperedett rövidlátó fiút, Urit, akivel elképesztő kalandok, örömök és szomorúságok esnek meg.

Inkább szomorúságok, mint örömök, folyamatos életveszedelmek, tragédiák – helyesbít a fülszövegíró Sebestyén.

Kiszolgáltatottság, hétköznapi és háborús borzalmak, súlyos veszteségek kísérik végig a többre hivatott Uri életét, és mindezt nem csupán az ellenségnek, hanem jelentős mértékben az „övéinek” is köszönheti. Spiró regényében nyoma sincs a „felsőbbrendűség” hitének. A Fogsághoz fűzött szelvényzetekben az interjúkészítő egyik kérdésére válaszolva, az alexandriai fejezetben megtapasztalható zsidóellenességről, az ottani gimnáziumban lecsapódó közhangulatról Spiró ezt mondja:

– Hát erre adatom nemigen volt. Erre való az élettapasztalat. Nem különös élettapasztalat az enyém: aki elég sok évtizedet lehúz, az minden nemzedékben megkap valami hasonlót, ha nem antiszemizmust, akkor cigányellenességet, magyarellenességet, akármit. Az alexandriai gimnázium ábrázolásához az Eötvös Collegiumban eltöltött gyönyörű éveimből és a Corvina Kiadóban eltöltött szintén szép éveimből kölcsönöztem sok mindent. Ami a gyűlölet kialakulásának mechanizmusát illeti, személyes tapasztalat híján ezt se tudtam volna megírni, legyen áldott mindaz, aki nekem valamely idióta előítélet miatt fájdalmat okozott. Ez nem azt jelenti, hogy a történelmi alakokat torzítottam volna.

A 2005 júniusában készült, alkotáspszichológiailag különösen izgalmas interjú vége felé Spiró egyenesen kijelenti (és ez nem ironikusan-önironikusan hat):

– Sok szempontból én mélymagyar tudatú vagyok, sokkal inkább, mint a nacionalisták, mert jobban tudom náluk, ismervén a környező országokat, nyelveket és kultúrákat, mennyire semmibe veszik Magyarországot mindenütt és minden téren. Magyarország már a szomszédunkból tekintve sem létezik, a magyar ajkúak loholva dobják el az anyanyelvüket, és ez engem folyamatosan, évtizedek óta nyomaszt. Amikor a Fogságot befejeztem, két hétig boldog voltam, aztán előntött az elkéseregés, hogy nem történt semmi.

Nos, a szeminárium egyik lehetséges következtetése, hogy igenis jelentős dolog történt: elkészült a 21. századi magyar irodalom egyik kiváló prózai műve, amelyet – Sebestyén legalábbis úgy véli – együtt lehet, együtt kell emlegetni olyan világirodalmi remeklésekkel, mint az izraeli író, a Nobel-díj esélyes Ámosz Oz önéletrajzi regénye (Szeretetről, sötétségről) és a nem kevésbé kitűnő Ljudmila Ulickaja Daniel Stein, tolmácsa.

Ha a Fogság történelmi hitelét az első század világában jártas historikusok és egyháztörténészek hivatottak megítélni (Szabédi talán tudna erről nyilatkozni), az Ámosz Oz, illetve Ulickaja regényhőseinek korát jobban véljük ismerni, gondolja Sebestyén. A Szeretetről, sötétségről ugyancsak mélyen ágyazódik a történelembe, csakhogy az újabb koriba; Izrael önálló állammá alakulásának közvetlen előzményeit és első éveit éljük át benne, egy családregény, illetve fejlődésregény keretei között – hogy ilyen „ösi” műfaji kategóriákat emlegessünk. (Párhuzamos olvasatként kínálkozik Sebestyénnek a zsidó állam születéséről Arthur Koestler magyarrá most lefordított könyve, az Igéret és beteljesülés.) Különösen G-nek ajánlható figyelmébe Ámosz Oz története, Gaál Gábor cionizmusról írott régi recenzióját ugyanis sajátosan és meggyőzően egészíti ki (vagy cáfolja?) az Ukrajnából menekült, lengyelországi és prágai állomáson át Jeruzsálembé érkező, a palesztin környezetet többféleképpen átélő zsidó család sorsa. Noha Ámosz Oz a legsikeresebb izraeli íróként, Spiró György pedig budapesti értelmiségiként éli életét, a távolból vagy közelebről figyelő olvasót többek közt azzal győzik meg mindketten, hogy nem csupán igyekeznek objektívek lenni a múltidézésben, hanem sikerül elkerülniük azt, amiért G. G. az egykori kolozsvári Giszkalayt elmarasztalta: a „fajta-ideológia”, a „mindenben a legelső s a legkülönb” hirdetése miatt.

Sebestyén szerint lényegében ez mondható el Forgách András Zehuze című regényéről is, amely a régi-új Izraelt közvetlenül köti össze – családi szálon és politikai-világnézeti kapcsolódások révén – a múlt század közepi Magyarországgal, Budapesttel.

Vándorlások, különböző jellegű és célzatú (például a világméretű „békeharc” keretében, szovjet vezénnyel folytatott) akciók, mozgalmi szerveződések bemutatásával tágul itt a hagyományos Izrael-kép, amelynek ellensúlya (?) a magyar fővárosban egy ideig sikeres, kommunista karriert befutó családtagok története. Sebestyén szilárd meggyőződése, hogy így együtt, egymás mellé, egymásra helyezve ezeket a magyar és magyarul olvasható könyveket, az újságok és televíziók híradásainál összehasonlíthatatlanul mélyebb ismereteket tud megszerezni az olvasó, netán még hitelesebb álláspontot vél kialakítani a nem is oly távoli kérdésekben. (Mellesleg Gaál Gábort is bekapcsolták, 1945 után, abba a bizonyos béke-világmozgalomba – gondolja hozzá a szemináriumi anyaghoz Sebestyén László.)

SzGSz-nek, a hármassnak, de különösen idősb Sz-nek szólhat érdekesen egy újabb kortárs regény bevonása a beszélgetésbe. Ljudmila Ulickaja valószínűleg legjobb könyvét ajánlja az új évezredi „továbbképzésre” meghívottak figyelmébe Sebestyén. Daniel Stein, ez a különös sorsú lengyel zsidó ember a 20. századi európai történelem mondhatni legnagyobb kalandját éli meg, amíg katolikus szerzetesként sikerül eljutnia Izraelbe, hogy aztán ott érje a halálát. Ő, Daniel Stein valóban tolmácsnak nevezhető. Fiatalon a kényszerítő körülmények teszik a Gestapo tolmácsává Litvániában, miközben zsidókat szöktet a gettóból, hogy végül maga is megszökve, partizánnak álljon. Egy krakkói kolostorba kerül, ott áttér, és szerzetesi fogadalmat tesz. Igazán nagy kalandja akkor kezdődik, amikor immár keresztényként jut ki a Szentföldre, ott próbál közvetíteni (tolmácsolni) különböző nemzetiségű, fajú és vallású emberek, közösségek és előljárók között a szeretet hirdetésével és gyakorlásával – kis hatókörű sikerrel. Ami az esztétikumot illeti, Sebestyén megállapítja, hogy Ulickaja könyvének kiemelkedő érdeme a hősteremtés, de talán ennél is nagyobb teljesítmény a meggyőző mesészővés – és regényépítés, különböző levélírók és címzettek leveleibe sűrítve több mint hat évtized eseményeit. A szerző hihetetlen beleérző képessége pedig az esztétikum szintjére emeli a regény egészét átható etikumot.

Létezik ilyen fokú, minden határok fölé emelkedő humánus a valóságban? Vagy ez az irodalom csodája? Sebestyén figyeli Szabédi, Gaál Gábor és Szilágyi Domokos arcát, sikerült-e meggyőznie őket, legalább fölkeltenie érdeklődésüket ezzel a már-már

neki is iskolásnak tűnő lecke-felmondással az Oroszországban élő – Szovjetunió-beli gazdag (nem marxista) tapasztalatokkal felvértezett – Ljudmila Ulickaja és művei iránt? Nem meri állítani, hogy ez megtörtént. Hiszen ők Daniel Stein életének legfeljebb egy-egy epizódjával találkozhattak a maguk életidejében. Valószínűleg nagyobb hitelt adna SzGSz egy másik Ulickaja-regénynek, a Vidám temetésnek, ennek a bizarr amerikai történetnek, amelyben korántsem Daniel Stein-szerű önzetlen és önfeláldozó emberek kavarnak egy haldokló orosz-zsidó festő betegágya körül. Ifjú Sz biztosan élvezné ezt a sajátos iróniával megírt könyvet. (A legújabb Ulickaja-regényt, az Imágót Sebestyén nem kavarná ide, már csak azért sem, mert ekkora megrázkódtatást nem illene okozni G-nek – a Sztálin-halálát követő, brezsnyevi és hruscsovi Szovjetunió-egyszerű fiataljainak, értelmiségi másként-gondolkodóinak tragikus sorsával.)

Kínálkozna még a szeminárium végére egy Nobel-díjas nagyregény, Isaac Bashevis Singeré, a New York-árnyai. De az Izrael-állam megalakulása előtti években (1946. decembere és 1949. novembere között) a már amerikaivá lett lengyel zsidó társadalomban, meglehetősen zárt körben játszódó történet annyira új fejezetet nyitna, hogy ezt követni olyan sokat próbált elméknél is, mint SzGSz, újabb traumát jelenthetne. Annyit mégis erről, amit ugyancsak Gáll Ernőnek köszönhetően értelmezhetünk, SzGSz-közelben. Sebestyén néhány mondat erejéig ismét a volt Korunk-főszerkesztőnek adja meg a szót, a híres Singer-regényhez kapcsolódva. – Erdélyben, főként Máramarosban és Szatmár-környékén őrződtek meg a hagyományokhoz, a jiddis nyelvhez ragaszkodó ortodoxia és a chaszidizmus viszonylag zárt tömbjei, amelyek több tekintetben is az asszimilációból kimaradt, sőt azt visszautasító keleti, lengyel zsidóság településeinek atmoszférájára emlékeztettek. Isaac B. Singer és Elie Wiesel univerzuma volt ez, és nagyon különbözött az „izraelita vallású magyarok”, a neológia polgárosult, a magyarsághoz hasonló világtól.

No lám, Singer-univerzumától is vezet visszaút, ide a közelbe.

Sebestyén úgy látja, most már valóban vissza kellene térni Erdélybe.

Kategória: Dokumentum

Denumire autor: Kántor Lajos

Látó Szépirodalmi Folyóirat